

finem obtinendum; Ergo electio amorem & intentionem finis supponit, & circa media versatur.

Denique probatur conclusio: Sic fe habet electio in operationibus, sicut discursus in speculativis: Atqui intellectus non discursit circa principia; sed circa conclusiones: Ergo nec voluntas eligit finem, in quantum hujusmodi, sed tantum media que ad illum ordinantur. Dixi, in quantum hujusmodi, quia sicut in speculativis quod in una demonstratione est principium, potest esse conclusio respectu alterius, ut patet in principis scientia subalternata, que sunt conclusiones subalternata; ita quod in una operatione est finis, potest ordinari ad aliquid ad finem, & tunc de illo, ut habet rationem medi formaliter, rationem vero finis, tantum materialiter, potest esse electio. Sicut sanitas, quam medicus non eligit, sed supponit tanquam principium medicina, potest ordinari ad exercitium virtutis, & salutem spiritualem, & sub hac ratione eligi. Ex quo facile intelligitur id quod ait D. Thomas supra q. 6. art. 2. nempe quod apprehensio sine aliquo potest, deliberans de fine, & de his que sunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri; potest enim aliquis deliberare de fine, non quidem quantum ad ipsam rationem formalem finis, in communi & formaliter sumpti, quod est bonum convenientis ut sic (de hoc enim nulla est deliberatio, quia nulla est dubitatio, cum bonum omnes appetant sine dubitatione) sed de fine materialiter sumpti; quia nimirum non semper sumus certi; sed possumus dubitare; & consequenter inquirere & deliberare, in qua re invenitur talis finis: sicut omnes desiderant beate vivere, & tamen in quo invenitur ista beatitudo, multi dubitant, an in divitiis v.g. an in voluptatibus, an in Deo? Et similiter multi desiderant vitam recte instituire, sed an ista vita fit eligenda in celibatu, vel in matrimonio, vel in studio, vel in militia, deliberationi subijcitur.

Advertendum est etiam, electionem duobus modis posse usurpari, primo improprie & in larga quadam significatione, prout solum significat amorem unius rei pre multis, & inter multa; secundo stricte & proprie, prout significat amare unum propter aliud, seu acceptionem unius pro alio ad finem obtinendum. Si primo modo electio accipitur, non solum est de mediis, sed etiam de finibus, in quantum hujusmodi, immo & de ipso ultimo fine, five vero, qui est felix Deus, five falso, qui est bonum proprium ipsius peccatoris. Et secundum hanc electionis acceptionem intelligitur illud Deut. 26. Domine elegisti nos, ut sit tibi Deus; & etiam illud Lucæ 10. Optimam partem elegisti sibi Maria, que non auferretur ab ea: id est, eternam beatitudinem, five requiem in eternum mansuram. Si autem secundo modo usurpetur electio, non est de fine, in quantum hujusmodi, sed solum de mediis, juxta illud Aristotelis 3. Ethic. Voluntas finis est electio eorum que sunt ad finem.

Dico secundo, electionem non esse nisi de his que a nobis aguntur. Ita D. Thomas. Probatur: Quamvis medium aliquando non sit actio nostra, neque res operabilis a nobis; attamen semper subditur nostre actioni, aut potius actio nostra una cum re externa unum constituit medium: sicut enim intentio non intendit in finem absolute sumptum, sed in finem ut consistat actionem nostram, scilicet consecutionem & possessionem, eo quod tendat ad finem obtinendum: ita & electio tendit ad medium, non nude, sed ut connotat operationem nostram, et enim id quod consequimur & obtinemus finem intentum, v.g. quam aliquis profecturus Parisios assumit equam, equus nuda sumptus non est medium conducentis ad finem, sed potius equitatio. Ex quo patet hoc esse discrimen inter primam volitionem, intentionem, & electionem quod prima volitio, cum sit simplex complacentia in objecto, potest esse de re que a nobis non agitur; intentio vero & electio, quia respiciunt finem ut obtinendum ab appetente, tendunt ad rem operationis nostre subiectam.

Dico tertio, electionem non esse de impossibili, cognitum ut tali. Et etiam D. Thomas art. 3. Probatur primo: Electio non est nisi de his que a nobis aguntur, ut ostendimus conclusione precedenti: Sed ea que per nos aguntur, sunt nobis possibilis: Ergo electio non est nisi possibilium. Secundo probatur: Electio procedit ex intentione efficaci finis: Atqui voluntas efficax non inclinat ad impossibilia: Ergo electio non est de impossibilibus. Tertio: Electionis objectum est bonum utile ut sic: Sed id quod est impossibile non est utile: Ergo non est objectum electionis.

Denique probatur conclusio: Electio est tantum de his de quibus est consultatio, unde ab Aristotele appetitus practicus appellatur: Sed consultatio non est de impossibilibus, ut patet; Ergo nec electio.

Dixi electionem de impossibili cognita ut tali: nam ut ait D. Thomas resp. ad 2. Sicut quandoque voluntas est aliquid que apprehenditur ut bonum, & tamen non est vere bonum; ita quandoque est electio eius quod apprehenditur ut possibile eligendi, quod tamen non est possibile.

Quærent hic aliqui, an saltem inefficaciter & conditionate voluntas possit ferri in impossibile, cognitum ut tale? Sed de hoc egimus in tractatu de Angelis disp. 13. art. 3.

ARTICULUS III.

Utrum ex duobus bonis possit voluntas eligere minus bonum, vel saltem æquale?

§. I.

Premittuntur que apud omnes sunt certa.

Certum est primo, quod moraliter & regulariter loquendo, semper voluntas eligit id quod videtur melius: Tum quia homo ita inclinatus est ad proprium commodum, & ad suam voluntatis impletionem, ut regulariter id, quod ad finem intentum magis videtur conducere, toto impetu & pondere voluntatis ferretur: Tum etiam, quia moraliter fieri nequit, ut facta sufficienti ratione, intellectus practice judicet duo media ita esse æqualia, ut aliqua bonitas non appareat in uno, ratione cuius emineat supra aliud, five illa petatur ex differentia specifica, five ex individuali, five ex aliqua circumstantia, puta approximatione, &c.

Secundo certum est, voluntatem posse respicere id quod intellectus judicat speculative majus bonum, & ferri in id quod speculative judicatur minus: nam ille qui peccat, præfert bonum utile vel delectabile bono honesto, quamvis speculative judicet bonum honestum longe esse præstantius. Unde optime Basilus: Quam vani & iniqui filii hominum in stateris, qui terrena celestibus, corporalia spiritalibus, temporalia æternis anteposunt. Et Bernardus: Statera ævaritia iniquissima est: plus enim in ea ponderat oculus quam Deus, plus numerus, quam anima.

Tertio non est dubium, quin possit voluntas æquale & minus bonum eligere, relicto meliori, saltem mediante, movendo scilicet intellectum ut novas rationes & motiva inveniat, propter que objectum, quod alias secundum se minus bonum, minusque amabile videbatur: reddatur convenientius & melius, saltem apparenter, & sic eligat illud præ alio. Unde Divus Thomas hic artic. 6. ad 3. Nihil prohibet, si duo æqualia proponantur secundum unam considerationem, quin circa alterum considerentur aliqua conditio, per quam emineat, & magis selectetur voluntas in illud quam in aliud.

Difficilis ergo reducitur ad hoc, an propositis duobus bonis, non solum speculative & secundum se æqualibus, sed etiam practice, & ex parte judicii & distaminis practici intellectus, aut etiam propositis simul uno majori & alio minori possit voluntas, non mutato iudicio, nec novo motivo proposito, eligere illud quod minus bonum, vel ut æquale alteri proponitur? Ratio minus dubitanda est, quia cum voluntas sit potentia cæca, sequitur ductum rationis, & distamen seu iudicium practicum intellectus; unde si ille practice judicet quod media esse æque utilia, aut unum minus & aliud magis utile, impossibile videtur quod voluntas in unum potius quam in aliud propeadat, & multo minus quod eligat deterius, relicto meliori. Aliunde vero cum ipsa sit potentia libera, & a nullo objecto, preterquam a summo bono clare viso, necessitati possit, ejusque libertas præcipue in electione consistat, videtur quod stante adhuc æquali aut meliori distamine, medium æquale, aut minus bonum eligere possit.

Hæc difficultas Theologorum ingenia divisit, & in duas extreme oppositas coegit abire sententias. Recentiores enim, ut Suarez, Valenzia, Salas, & alii, existimant non posse libertatem voluntatis illam servari, nisi præsupposito ex parte intellectus iudicio practico de æqualitate vel inæqualitate mediolorum, possit ipsa voluntas quodcumque voluerit eligere, altero relicto, & in quamlibet partem pro libito seipsam determinare. Thomistæ vero, quos sequuntur Vasquez hic disp. 43. cap. 2. & Bellarminus lib. 3. de gratia & lib. arbit. c. 9. negant hoc requiri ad rationem libertatis & docent esse impossibile, quod stante iudicio practico intellectus distantis melius & convenientius medium esse eligendum, voluntas minus bonum vel æquale eligat, sed si velit æquale aut minus bonum eligere, debere movere intellectum, & novas rationes & motiva inveniat, propter que, id quod minus bonum vel æquale videbatur, melius & convenientius appareat: unde ait Bellarminus loco citato, minus bonum posse eligi, si judicatur majus.

§. II.

Sententia negativa præfertur.

Dico primo, minus bonum, cognitum ut tale, & voluntati propositum, non posse eligi, relicto meliori. Probatur primo ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3. ubi ait: Quod ceteris ex consultatione præstantius, id eligibile est: Sed intel-

Intellectus in consultatione, que electionem antecedit, nunquam præter, nec prætere potest medium minus bonum & minus utile, cognitum ut tale, meliori & utiliori: consultatio enim fit ad hoc ut intellectus inter se conferat media que invenit, & præferat illud quod judicet magis utile & accommodatum ad finem obtinendum: Ergo medium minus bonum & minus utile, cognitum ut tale, non potest eligi.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Voluntas cum sit potentia cæca, non potest profecti nisi objectum sibi ab intellectu propositum: Ergo non potest unam præferre alteri, nisi intellectus judicet unum esse alteri prælegendum. Atqui (subsumo) repugnat quod intellectus judicet, minus utile, apprehensum ut tale, utiliori & meliori esse præferendum: Ergo & quod voluntas illud per electionem alteri præferat. Major, & prima consequentia patet. Subsumunt vero probatur. Ratio eligibilitatis in mediis non aliunde provenit, quam ex eorum utilitate, & proportionem seu accommodationem ad finem: Ergo repugnat quod intellectus judicet medium illud esse magis eligibile, & alteri præferendum, quod cognoscit esse minus utile, & minus accommodatum ad finis affectionem.

Confirmatur amplius: Objectum movet voluntatem, eam alliciendo & trahendo; que motio metaphorice a Philosophis appellatur: Ergo non potest voluntas ferri in unum objectum, præ alio, illudque præferre, nisi ex parte illius major trahit & alliciencia objectiva reperitur, & per consequens nisi aliquid melius & convenientius ab intellectu proponatur: talis enim trahitio, seu alliciencia & motio metaphorica, fit mediante bonitate & convenientia ab intellectu voluntati proposita, unde sicut incognita aware non possumus, ita nec præferere ea que ut minus bona & minus utilia voluntati per iudicium practicum intellectus proponuntur.

Probatur secundo conclusio: Voluntas non potest eligere seu velle malum sub ratione mali: At si eligeret medium judicatum minus bonum, relicto meliori, eligeret malum sub ratione mali: Ergo, &c. Major a nobis sufficienter demonstrata est supra disp. 4. art. 1. Minor vero probatur: quia ut ait D. Thomas 1. p. q. 50. art. 1. ad 1. Medium comparatum ad unum extremum, videtur alterum extremum, sicut repitum comparatum calido, videtur frigidum: quam doctrinam accepit ex Aristotele 3. physic. cap. 1. ubi ait. Medium est quodammodo ipsa extrema, ut media fidium, gravis ad ultimam dicitur, & levis ad primam: solum etiam alium ad nigrum dicitur, & nigrum ad album: & ex Damasceno lib. 2. de fide cap. 3. ubi docet Angelos dici immateriales & incorporeos, quantum ad nos; & comparatos cum Deo dici materiales & corporeos; & sic etiam crepusculum aliquando vocatur dies, aliquando nox, aliquando medium quid, & utriusque coexistens: Atqui minus bonum est quasi medium inter majus bonum & malum: Ergo comparative ad majus bonum, habet rationem mali, & per consequens si homo eligeret minus bonum, cognitum ut tale, relicto meliori, eligeret malum sub ratione mali.

Probatur tertio in electione non simpliciter aliquid est volitum, sed unum est velitum, alio rejecto seu repudiato; unde si propositio medio meliori, & minus bono, voluntas illud eligeret, majus bonum cognitum ut tale repudiaret: Sed repugnat quod voluntas majus bonum, cognitum ut tale, fugiat & repudiet: Ergo & quod eligat minus bonum, relicto meliori. Major patet, electio enim, si proprie sumatur, est acceptio unius præ alio, id est acceptatio unius, repudiatio alterum. Minor vero suscedit: Objectum volitionis & fugæ, est malum ut tale, sicut objectum profectionis est bonum: Sed medium magis bonum & utile, nec in se, nec in ordine ad minus utile, potest habere rationem mali: Ergo non potest a voluntate rejci.

Dico secundo: Si duo media omnino æqualia proponuntur, neutrum potest eligi, donec intellectus in uno aliquam rationem seu convenientiam excogitet, ob quam præmineat & præponderet alteri. Ita colligitur ex D. Thom. hic art. 6. ad 4. ubi totam rationem eligendi unum præ alio reducit ad diversam considerationem, que potest aliquid magis eminare, & selectere voluntatem. Idem videtur docuisse plures ex antiquis Philosophis: nam ex Platone refert D. Thomas loc. cit. in argumento 4. & ex Anaximandro Aristoteles 2. de celo textu 75. & 90. quod si famelicus poneretur duplex cibus æqualis, & in æquali distantia, non magis moveretur ad unum, quam ad alium. Similiter dicebant capillum ex omni parte æqualiter distentum, non posse ulla vi rumpi, quia non est major ratio obquam ex una parte potius quam ex alia rumpatur, per eamdem autem partem simul rumpi non potest. Ex quo inferrebat, eadem ratione non moveri terram in medio positam, quia non est major ratio, quare moveretur ad unum potius quam ad aliam partem. Denique si daretur corpus æqualiter grave & leve, non ascenderet neque descenderet; quia non esset major ratio car potius sursum quam deorsum ferretur, vel e contra. Sed quicquid sit de his exemplis, de quibus disputant Philosophi, Theol. Gener. Tom. III.

Probatur conclusio fundamentalis: Quamvis potentia indifferens non determinatur ad unam partem, nulla sequitur operatio: Sed dum voluntati proponuntur duo media omnino æqualia, nihil est per quod voluntas determinetur ad eligendum unum potius quam aliud: Ergo neutrum tunc potest a voluntate eligi. Major sufficienter demonstrata fuit supra disp. 6. art. 2. §. 8. agendo de necessitate prædeterminationis in ordine ad causas liberas. Minor vero suscedit: nam in eo casu voluntas non determinatur ab ipso objecto; cum enim supponamus illa bona esse omnino æqualia, non est potior ratio quare unum potius quam aliud eam determinet: non determinatur etiam ab intellectu quia intellectus alter non determinat voluntatem, quam proponendo objectum: neque etiam determinatur a seipsa, ratione libertatis quæ pollet: Tum quia cum voluntas sit appetitus rationalis, sequens ductum rationis, & cognitionem intellectus, nunquam potest se determinare ad id quod ut omnino æquale & indifferens ipsi ab intellectu proponitur: Tum etiam, quia ut docet S. Thomas 1. p. q. 19. art. 3. ad 5. & 3. contra gent. cap. 2. & 2. physic. sect. 8. cujus verba loco supra citato retulimus, a causa contingente & se habente ad utrumlibet non exit actio determinata, nisi prius determinetur ab alio: Ergo dum voluntati proponuntur duo media omnino æqualia, nihil est per quod voluntas determinetur ad eligendum unum potius quam aliud.

Respondent Adversarii ex Soncinate lib. 9. Metaph. q. 14. quod potentia contingenter se habentes ad plura, sunt in duplici differentia: quædam sunt potentie imperfectæ, & pure passivæ, qualis est materia prima in ordine ad albedinem & nigredinem, & talis potentia non potest ad alteram partem se determinare, sed oportet quod determinetur ab alio: alie sunt potentie perfectæ, quæ se habent aliquid activitatis, quia non sunt potentie pure passivæ, sed etiam activæ; & hujusmodi potentie possunt seipsas determinare ad aliam partem quia licet formaliter sint in potentia, sunt tamen virtualiter in actu, & talis est voluntas.

Sed hæc solutio stare non potest: Primo, quia D. Thomas locis citatis expresse loquitur de voluntate creatæ. Secundo, quia Commentator 2. physic. text. 48. sic ait: Ab eo quod est ad utrumlibet non sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo alio inclinatur ad unum. Et D. Thomas 3. cont. gent. c. 2. Quod indifferenter se habet ad multa, non magis unum eorum operatur, quam aliud, unde a contingenti ad utrumque non sequitur aliqua effectus, nisi per aliquod quod determinat ad unum. Sed quod est indifferens solum passive, ut materia prima, non operatur, nec ab eo exit aliqua actio aut effectus ut patet: Ergo dictum illud Commentatoris & D. Thomæ de indifferenti solum passive glossari non potest.

Tertio, licet voluntas non sit potentia mere passiva, sed etiam activa, non est tamen prima causa seu determinatio: Ergo prima radix, quare vult hoc medium potius quam illud, non est quia vult, sed oportet assignare aliquid extra ipsam a quo movetur in tali electione, quod in ordine causæ primæ & universalis est Deus, in ordine vero causarum secundarum & particularium, major bonitas unius respectu alterius ab intellectu proposita.

Quarto, voluntas utrumque habet, & quod sit potentia activa, quatenus producit & eligit proprium actum, & passiva, quatenus movetur ab ipso objecto: Ergo ut prius natura quam ipsa active producat suum liberum consensum, oportet quod movetur ab objecto ad hanc actum potius quam ad illum, seu ad eligendum hoc potius quam illud. Probatur consequentia: nam in potentia, in quibus reperitur ratio activi & passivi, præcedit ordine nature ratio passivi rationem activi, ut patet in potentia vivæ, quæ prius natura patitur recipiendo species visibiles, quam agat producendo active visionem.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Præcipuum fundamentum adversæ sententiæ sumitur ex libertate voluntatis, quæ non videtur posse stare, nisi ex duobus bonis æqualibus aut inæqualibus. sibi ab intellectu propositis, possit quodcumque voluerit eligere, alio relicto, & in quamlibet partem pro libito seipsam determinare. Unde sic potest argumentum confici. Duobus mediis æqualibus aut inæqualibus voluntati propositis, illa remanet libera quoad exercitium & specificationem: Ergo potest eligere quodcumque maluerit. Consequentia patet: libertas enim consistit in vi electiva, seu in potentia ad eligendum hoc vel illud, prout voluntati placuerit. Antecedens etiam manifestum est, quia media illa sunt bona particularia & limitata: voluntas autem non potest necessitari nisi a bono communi, vel ab ipso Deo clare viso, quippe in quo nulla potest ratio mali seu disconvenientis apparere.

Facile tamen responderetur, concessio Antecedente, distinguendo Consequens: potest eligere quodcumque voluerit, manente iudicio practico æqualitatis aut minoritatis mediis, nego: mutato tali iudicio, concedo. Solutio patet ex su-

ex supra dictis: licet enim voluntas sit libera, quia...

37 Dices: Omnis suppositio antecedens, quia non descendit...

38 Respondeo data & non concessa Majori, de qua fufe diximus...

39 Obijcies secundo: Voluntas potest ferri per electionem...

40 Confirmatur. Si illud medium, quod est aequale vel minus...

41 Ad objectionem respondeo primo, voluntatem posse ferri...

42 Respondeo secundo, data Majori, distinguendo Minorem...

43 Tertio contra secundam conclusionem proponi solet hoc...

Respondeo quod tunc famelicus ille ex subito quodam...

Objicies quarto: Voluntas non est minus libera in electione...

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem: eadem...

Objicies ultimo: Deus de facto eligit minus bonum, relicto...

Respondeo primo, concessa Antecedenti, negando Consequentiam...

Ad do quod, cum Deus in operibus ad extra intendat...

Secundo responderi potest, quod licet Deus non semper...

rei electe, seu ex parte intrinseca bonitatis rei in se...

ARTICULUS IV.

An suppositio efficiat & absoluta intentione finis, si unus tantum...

Primum negativam tenent Nominales: ut refert Suarez, hic disput. 8. sect. 4.

Dico: Stante volitione efficaci finis, necessario sequitur...

Probatur etiam conclusio duplici ratione, quam locis citatis...

Secunda ratio est: Voluntas non potest (volitione saltem...

Confirmatur. Si voluntas posita intentione finis, unicum...

Hae rationes ostendunt, voluntatem ad electionem medi...

Objicies contra hanc conclusionem: Si suppositio efficiat...

medium, quam movet ad seipsam appetendam, cum non...

Respondeo necessitatem illam neque ex fine, neque ex...

DISPUTATIO X.

De Consilio, & Consensu.

Ad quaestiones 14. & 15. D. Thomae.

Explicata natura electionis differit S. Doctor de duplici...

ARTICULUS I.

Utrum Consilium formaliter sit sola inquisitio rationis, vel...

§. I.

Notandum primo, quod sicut in syllogismo duo sunt, 1...

Notandum secundo, quod duplex est iudicium terminans...

Dico, consilium humanum, seu prout reperitur in hominibus...